

Datum
2025-07-31

Namn
Jonas Jegers

a.remissvar@regeringskansliet
per-anders.sunesson@regeringskansliet.se

A2025/00388 Almega

Remissvar från Almega avseende SOU 2025:29 - Ökad kvalitet hos Samhall och fler vägar till skyddat arbete

Till Arbetsmarknadsdepartementet
Diarienummer: A2025/00388

Inledning

Almega välkomnar möjligheten att yttra sig över utredningen "Ökad kvalitet hos Samhall och fler vägar till skyddat arbete" (SOU 2025:29). Som Sveriges ledande arbetsgivarorganisation inom tjänstesektorn, med över 10 000 medlemsföretag som tillsammans sysselsätter mer än 500 000 medarbetare, har vi en central roll på den svenska arbetsmarknaden och våra medlemmar påverkas av Samhalls verksamhet.

Almega har under många år påtalat den problematik som Samhalls nuvarande utformning skapar för tjänstesektorn, särskilt inom städbranschen där våra medlemsföretag utsätts för snedvriden konkurrens. Vi har länge efterlyst omfattande förändringar i styrningen av Samhall samt ändrad inriktning på verksamheten.

Almega anser att regeringens direktiv till utredningen innehåller betydande brister. Utredningen har inte givits i uppdrag att beakta den konkurrensproblematik som Samhalls verksamhet orsakar för näringslivet, inte minst städbranschen. Därtill saknas en problematisering av Samhalls roll jämte andra alternativa insatser för målgruppen.

Bland Almegas medlemsföretag finns såväl leverantörer av tjänster för de individer som är i behov av stöd och anpassning vid anställning som organisationer som anställer. Utredningens arbete saknar därför ett viktigt perspektiv från de alternativa arbetssätt som idag finns till Samhall och dess verksamhet.

Mot denna bakgrund är det svårbegripligt att Almega inte beretts plats i vare sig expertgrupp eller referensgrupp, utan enbart fått möjlighet till ett möte med utredningen. Likväl har Samhall själva haft en central roll i utredningens expertgrupp, vilket avspeglas då flera av utredningens förslag historiskt kommer från Samhall. Här menar Almega att tjänstesektorns perspektiv bör spela en viktigare roll.

Vidare menar Almega, likt den internationella övervakningskommittén för FN:s Funktionsrättskonvention, att Samhall är en särlösning som inte leder till reell inkludering på arbetsmarknaden för funktionsnedsatta personer med nedsatt arbetsförmåga.

För att nå en inkludering på arbetsmarknaden bedömer Almega att ersättningen för insatser de som är i behov av stöd och anpassning bör kopplas helt till individen med behoven.

Almega vill även uppmärksamma att Samhalls modell med ett kollektivavtal oaktat bransch där anvisad individ arbetar är problematisk. Almega förespråkar branschspecifika kollektivavtal och menar att ett kollektivavtal som gäller oaktat bransch för de på Samhall anställda skapar inlåsningsproblematik samt är konkurrensstörande.

Sammantaget gör Almega bedömningen att utredningen väl formulerar den problematik som finns gällande Samhall och dess verksamhet för funktionsnedsatta personer med nedsatt arbetsförmåga. Utredningen saknar dock lösningar för grundläggande problem kring konkurrens samt förslag för hur hela arbetsmarknadens möjligheter till inkludering tas tillvara. Det gör att Almega avstyrker utredningen i sin helhet. Vi bedömer att utredningen utifrån sina direktiv inte kan lösa de problem och utmaningar dagens Samhall har.

Allmänna synpunkter

Utredningens syfte och avgränsningar

Almega delar i stort utredningens bedömning att Samhalls verksamhet behöver reformeras för att bättre uppfylla sitt samhällsuppdrag. Almega instämmer i att Samhall kan ha en roll att spela för de individer där alla andra insatser har getts inom ramen för den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Med dagens långa ledtider för kartläggning samt fastställande av funktionshinderkod i kombination med att alltför få ges en aktiv insats inom ramen för de arbetsmarknadspolitiska programmen får alltför få dock alternativa insatser innan anvisning till Samhall sker.

Samtidigt konstaterar Almega att utredningen inte behandlar den konkurrensproblematik som Samhalls verksamhet medför för näringslivet. Detta är en följd av att konkurrensfrågorna inte omfattas av utredningens uppdrag, vilket Almega anser är en central brist. Detta riskerar att undergräva reformernas effektivitet och behöver adresseras för att skapa långsiktigt hållbara lösningar.

Almega är kritiskt till Samhalls prissättningsmodell som inte är marknadsmässig och leder till snedvriden konkurrens. Almega konstaterar att även Konkurrensverket i sitt remissvar avseende Samhallutredningens förslag skriver: ” Av Konkurrensverkets utredningar av Samhall har det framkommit att företaget i förekommande fall, trots åtgärder för att företagets prissättning inte ska leda till osund konkurrens, tillämpat priser som inte är marknadsmässiga.”

Almega konstaterar att de förslag som Utredningen om nya konkurrensverktyg för väl fungerande marknader har lagt fram rörande

offentlig säljverksamhet (Förbättrad konkurrens i offentlig och privat verksamhet, SOU 2025:22) skulle skapa bättre möjligheter att komma till rätta med osund konkurrens från statliga aktörer, såsom Samhall. Almega ser mycket positivt på det förslaget och hoppas att det kommer att genomföras för att skapa effektivare konkurrenstillsyn.

Almega vill dock understryka det som Konkurrensverket i sitt remissyttrande avseende Samhallutredningen framhåller avseende behov av ytterligare kontrollmekanism. Konkurrensverket konstaterar att det inte ingår i dess tillsynsuppdrag att granska hur Samhall använder merkostnadsersättningen, som i sig inte inräknas i Samhalls normkalkyl vid prissättning i enskilda affärer. Detta kommer inte att förändras om förslaget till effektivare konkurrensregler genomförs. Inte heller Kammarkollegiets tillsyn avser huruvida Samhalls prissättning är marknadsmässig och inte heller i vilken utsträckning som konkurrensen påverkas på de marknader som berörs. Almega vill understryka att avsaknaden av tillsyn avseende Samhalls användande av merkostnadsersättningen är mycket problematisk och att detta behöver åtgärdas.

Behovet av strukturella förändringar

Utredningen konstaterar att "statens styrning driver verksamheten mot lägre kvalitet". Detta är en viktig observation som bekräftar vad Almega länge påtalat - att Samhalls nuvarande struktur och styrning är grundläggande problematisk och kräver genomgripande reformer.

Samhalls verksamhet är en arbetsmarknadspolitisk insats och då bör dess mål alltid vara arbete på den reguljära arbetsmarknaden. Detta behöver adresseras tydligare och incitament för individen att våga ta steget till arbete hos annan arbetsgivare än Samhall bör finnas. Dagens lönenivåer för anställd hos Samhall i jämförelse med exempelvis kollektivavtal för städtjänster, som majoriteten av Samhalls anställda arbetar under, är avsevärt högre. Detta i kombination med att lönebidrag inte räknats upp på lång tid skapar varken incitament för individen eller anställande företag.

Synpunkter på delar av utredningens förslag.

Almega avstyrker utredningen i sin helhet men väljer att kommentera vissa specifika förslag.

9.3 Ny bortre tidsgräns för Samhalls uppdrag

Vi avstyrker en förlängning av Samhalls ägaranvisning med tio år och utvärdering minst vart tionde år. En förlängning skulle befästa Samhalls särställning inom tjänstesektorn och begränsa andra arbetsgivares möjligheter att anställa målgruppen. Den skyddade anställningen skapar inlåsnings effekter som missgynnar både Samhalls anställda och andra potentiella arbetstagare med lönebidrag. Det är oförenligt att vissa anställda anses "kritiska för verksamheten", vilket förstärker inlåsnings. Vi motsätter oss också bedömningen att endast ett statligt bolag kan säkerställa tillräckligt utbud, då Samhalls särställning minskar möjligheterna för andra företag att skapa arbetstillfällen för målgruppen.

9.4 Omprioritering av medel för ökad kvalitet

Vi avstyrker förslaget att minska antalet platser i skyddat arbete för att öka kvaliteten på Samhall. Kvalitet kan inte enbart uppnås genom färre anställda, särskilt när Samhall redan sysselsätter en liten del av målgruppen och får en stor del av anslagen. Istället bör budgeten minska till förmån för fler subventionerade anställningar på den reguljära arbetsmarknaden, särskilt med tanke på det ökade stödbehovet. Vi avvisar även lönetimmar som mått på måluppfyllelse och finansiering, och förespråkar kvalitativa bedömningar baserade på individens behov och långsiktiga anställningar.

9.6 Målstyrning som premierar kvalitet i övergångar

Vi avstyrker förslaget om målstyrning för ökad kvalitet i övergångsarbetet. Personer med skyddad anställning hos Samhall saknar incitament att lämna, då lönen ofta överstiger kollektivavtalade nivåer. Almega förespråkar en individuellt prövad och anpassad subventionerad anställning, med stöttning och handledarskap, hos en arbetsgivare på den reguljära arbetsmarknaden. Det har större potential att skapa meningsfull och utvecklande sysselsättning med inkludering på hela arbetsmarknaden och inte i sär lösningar.

9.8 Finansiell styrning i linje med uppdraget

Vi avstyrker utredningens förslag om att det inte skulle vara ändamålsenligt med en individbaserad ersättning. Liknande svårigheter för utformningen av subventionsgrader på Samhall finns hos andra lönebidragsanställningar på den reguljära arbetsmarknaden. Däremot skulle en motsvarande konstruktion som övriga subventionerade anställningsformer skapa mer jämlika villkor för andra arbetsgivare, att skapa arbetstillfällen för målgruppen. Mot bakgrund av det begränsade utbudet av arbetsuppgifter på Samhall, som i stor utsträckning måste baseras på affärsmässig grund och stordriftsfördelar, går det att hävda att en bredare pool av arbetsplatser kan sökas som skulle kunna tillmötesgå individuella behov och förutsättningar. Detta eftersom anställningen baseras på kända arbetsuppgifter som individen kan matchas till.

Vi avstyrker även utgångspunkten om att ökad transparens inte behövs för merkostnadsersättningen. En ökad transparens skulle bidra till att synliggöra behoven hos anställda på Samhall, och därmed också skapa krav på Samhall att tillmötesgå individernas behov på ett mer ändamålsenligt sätt. Om något, skulle en tydligare redovisning blottlägga skillnader och likheter i jämförelse med andra lönebidrag och subventioner, och därmed också utgöra underlag för bedömningar om effektiviteten i Samhalls verksamheter för målgruppen.

Vi avstyrker förslaget om en årlig uppräknings av Samhalls merkostnadsersättning. Att ge ytterligare medel till Samhall cementerar deras särställning och förvärrar inläsnings- och utestängningseffekterna. Det fördjupar gapet mellan andra arbetsmarknadspolitiska lösningar och Samhall, samt försvårar för övergångar till reguljära anställningar. En indexering bör göras för alla medel till subventionerade anställningar och arbetsmarknadspolitiska insatser. Motsvarande indexering görs inte för

andra budgetområden inom arbetsmarknadspolitiken, varken för programinsatser eller lönebidrag. Det har resulterat i att andra arbetsmarknadspolitiska insatser och lönebidragsformer påverkats negativt.

Vi anser vidare att avsaknaden av tillsyn avseende Samhalls användande av merkostnadsersättningen är mycket problematisk och behöver åtgärdas.

9.12 Tillgång till fler former av skyddat arbete

Vi avstyrker förslaget om att skapa nya former av skyddat arbete hos idéburna organisationer. FN:s funktionsrättskonvention understryker värdet av att personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, bereds möjligheter på den reguljära arbetsmarknaden. Särlösningar som skyddade anställningar innebär är därmed inte ändamålsenligt för målgruppen.

Många av tjänstesektorns branscher skapar redan i dag möjligheter för personer i målgruppen. Det finns inom organisationer, såväl privata som icke-privata, som specialiserar sig på personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga samt andra på arbetsmarknaden oetablerade målgrupper. Med likvärdiga villkor skulle fler arbetsplatser kunna skapa möjligheter att anställa fler ur målgruppen – och därmed möta det ökade behovet av stöd vid anställning som nämns i utredningen.

Jonas Jegers
Näringspolitisk expert
jonas.jegers@almega.se